

ВІДГУК

офіційного опонента – доктора юридичних наук, професора, заслуженого працівника освіти України, проректора з науково-педагогічної роботи, економічних, юридичних та соціальних питань Національного університету кораблебудування імені адмірала Макарова Дубинського Олега Юрійовича на дисертацію Близнюка Сергія Віталійовича за темою: «Адміністративно-правовий механізм цифрової трансформації публічного адміністрування», подану на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук зі спеціальності 12.00.07 — адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право

Актуальність теми дисертаційного дослідження. Розвиток інформаційних технологій призвів до того, що вони стали невід'ємною частиною життя, як кожної окремої людини, зокрема, так і всієї держави та суспільства взагалі. Сьогодні Україна, як і більшість цивілізованих світових держав, знаходиться на важливому етапі цифровізації всіх сфер життя, в тому числі й публічного управління. Цифрова трансформація публічного адміністрування є надзвичайно важливою, оскільки вона радикально змінює спосіб взаємодії держави з громадянами, бізнесом і міжвідомчими структурами, підвищуючи ефективність, прозорість та доступність державного управління. Комплексність та важливість цифрової трансформації обумовлює необхідність побудови ефективного адміністративно-правового механізму здійснення такої діяльності. Значення останнього полягає у тому, що він гарантує правову визначеність цифрової трансформації, знижує ризики правового нігілізму, забезпечує дотримання принципів рівності доступу до електронних послуг, а також формує підґрунтя для інноваційного розвитку публічного сектору. З огляду на зазначене вище, не викликає сумніву, що дисертація Близнюка Сергія Віталійовича на тему: «Адміністративно-правовий механізм цифрової трансформації публічного адміністрування» є актуальною та своєчасною.

Про актуальність та своєчасність роботи свідчить також те, що дисертаційне дослідження виконано відповідно до: «Державної стратегії

регіонального розвитку на 2021-2027 роки», яка була затверджена постановою Кабінету Міністрів України від 5 серпня 2020 р. № 695 (в редакції постанови Кабінету Міністрів України від 13 серпня 2024 р. № 940); «Стратегії цифрового розвитку інноваційної діяльності України на період до 2030 року та затвердження операційного плану заходів з її реалізації у 2025-2027 роках», схваленої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 31 грудня 2024 р. № 1351-р; «Стратегії цифрової трансформації соціальної сфери» затвердженої Розпорядженням Кабінету Міністрів України; Стратегія від 28.10.2020 № 1353-р. Дисертацію виконано відповідно до плану науково-дослідної роботи Науково-дослідного інституту публічного права «Правове забезпечення прав, свобод та законних інтересів суб'єктів публічно-правових відносин» (номер державної реєстрації 0120U105390).

Об'єкт та предмет дослідження сформульовані вдало та відповідають встановленим вимогам. Зокрема, *об'єктом* дослідження є суспільні відносини, які виникають у процесі реалізації заходів цифрової трансформації публічного адміністрування. В свою чергу *предметом* дослідження є адміністративно-правовий механізм цифрової трансформації публічного адміністрування (с.19-20).

В дисертації досить чітко визначено *мету* дисертаційного дослідження, яка полягає у тому, щоб на основі аналізу наукових поглядів вчених, норм чинного законодавства та правозастосовної практики його реалізації, з'ясувати сутність, зміст та особливості адміністративно-правового механізму цифрової трансформації публічного адміністрування, на основі чого надати науково-обґрунтовані пропозиції та рекомендації, спрямовані на вдосконалення адміністративного законодавства, норми якого регулюють суспільні відносини у досліджуваній сфері суспільного життя (с.18-19). На виконання окресленої мети дисертантом сформульовано та вирішено завдання дослідження, зокрема: визначити поняття державної політики у сфері цифрової трансформації як об'єкту адміністративно-правового дослідження; узагальнити напрями впровадження державної політики у сфері

цифрової трансформації; виокремити мету, завдання та принципи цифрової трансформації публічного адміністрування; охарактеризувати нормативно-правові акти, які регулюють питання впровадження цифрової трансформації в публічне адміністрування; вдосконалити поняття адміністративно-правового механізму цифрової трансформації публічного адміністрування поняття та розкрити його елементи; охарактеризувати адміністративно-правовий статус Міністерства цифрової трансформації; окреслити адміністративні інструменти цифрової трансформації публічного адміністрування; розкрити окремі питання правового захисту інформації у сферах електронних комунікацій та радіочастотного спектра в публічному адмініструванні; опрацювати основні напрями подальшого впровадження адміністративно-правового регулювання цифрової трансформації публічного адміністрування із врахуванням кращих міжнародних стандартів та практик (с. 19–20).

Нормативно-правовим підґрунтям дослідження є Конституція України, ратифіковані у встановленому законом порядку міжнародні договори та угоди, а також низка законодавчих та підзаконних нормативно-правових актів, положення яких спрямовані на регулювання правовідносин, які виникають у сфері цифрової трансформації публічного адміністрування. *Науково-теоретичне підґрунтя* становлять праці фахівців із галузі адміністративного, конституційного, кримінального права, тощо. Також використовувались напрацювання фахівців з інших галузевих дисциплін, зокрема: теорії управління, теорії держави і права, філософії, психології, соціології, тощо. *Інформаційну та емпіричну основу* дослідження становлять науково-періодичні видання, статистичні та довідкові матеріали, тощо.

Варто також з позитивного боку відмітити те, що робота має як практичне так і теоретичне значення, адже результати дослідження можуть бути запроваджені у науково-дослідній сфері, у правотворчості, у правозастосовній діяльності та освітньому процесі.

Наукова новизна отриманих результатів полягає у тому, що дисертаційна робота є однією із перших спроб комплексно, на монографічному рівні, з'ясувати сутність та розкрити особливості адміністративно-правового механізму цифрової трансформації публічного адміністрування, на основі чого надати науково-обґрунтовані пропозиції та рекомендації, спрямовані на вдосконалення адміністративного законодавства, норми якого регулюють суспільні відносини у досліджуваній сфері суспільного життя (с.21). У результаті проведеного дослідження сформульовано низку нових наукових положень і висновків, основні з них такі:

- вперше, запропоновано авторське визначення поняття адміністративно-правового механізму цифрової трансформації публічного адміністрування, до ключових ознак якого віднесено наступні: по-перше, особлива сфера функціонування такого механізму, яка передбачає використання спеціального набору інструментів та засобів; по-друге, наявність чіткого вектору функціонування; по-третє, гнучкість та адаптивність до сучасних умов та викликів, а також сфери, на яку заходи цифрової трансформації спрямовані; по-четверте, інноваційність; по-п'яте, наявність чіткого кола суб'єктів, які забезпечують функціонування досліджуваного механізму (с.21-22);

- наголошено, що електронне урядування (е-урядування) є одним із ключових напрямів впровадження державної політики у сфері цифрової трансформації. Зазначене пояснюється тим, що воно передбачає використання цифрових технологій для підвищення ефективності, прозорості та доступності державних послуг, а також для залучення громадян до процесів прийняття рішень. Це в свою чергу безпосередньо пов'язано із цифровою трансформацією державного управління, яка передбачає: автоматизацію державних послуг; створення цифрових реєстрів та платформ; цифрову ідентифікацію громадян (наприклад, Дія); відкритість даних та прозорість уряду; підвищення рівня кібербезпеки (с.82-83);

- доведено, що мета цифрової трансформації публічного адміністрування полягає у тому, щоб удосконалити процес функціонування суб'єктів сектору публічного адміністрування за рахунок імплементації в їх діяльність цифрових технологій та інноваційних цифрових рішень, які підвищують оперативність, ефективність та результативність виконання публічних повноважень (с.86);

- відмічено, що адміністративно-правові норми є тим елементом адміністративно-правового механізму, за допомогою якого забезпечується регулювання та практичне втілення у життя заходів у досліджуваній сфері суспільного життя. Окрім того, їх роль полягає у тому, щоб уніфікувати процедури запровадження заходів цифрової трансформації, з урахування сфери та сучасних викликів. Особливістю адміністративно-правових норм полягає у тому, що вони мають бути гнучкими та здатними адаптуватись до динаміки цифрового середовища, однак при цьому не порушувати принципів правової визначеності й стабільності (с.138);

- зазначено, що планування як адміністративний інструмент цифрової трансформації є засобом формулювання та фіксації намірів і прагнень суб'єктів реалізації цієї трансформації в частині здійснення відповідних змін і перетворень, удосконалень і поліпшень. Важливо розуміти, що оскільки йдеться про державне управління, тобто цілком реальну сферу раціональної суспільної діяльності, то планування і план, як оформлений вираз завершення процесу планування, не слід розуміти як якісь ефемерні явища, без сенсові заяви про наміри чи мрії (с.141);

- наголошено, що основне призначення системи кіберзахисту полягає у запобіганні несанкціонованому доступу, кібератакам, порушенням цілісності чи доступності інформації, яка циркулює в електронних мережах або передається за допомогою радіочастотного спектра. Кіберзахист охоплює встановлення стандартів безпеки для інформаційно-комунікаційних систем, обов'язкову сертифікацію критичної інфраструктури, створення

спеціалізованих органів реагування на кіберінциденти, а також визначення юридичної відповідальності за порушення кібербезпеки (с.169-170);

- обґрунтовано, що важливо створити умови та гарантії подолання можливих проявів цифрової нерівності, що виникатимуть під час впровадження заходів цифрової трансформації. Необхідно розуміти, що процес цифровізації не має бути знеособленим, тобто зорієнтованим виключно на втілення комп'ютерних та цифрових технологій, адже його мета не проста демонстрація прогресу, а постановлення досягнень останнього на службу широкому загалу, задля покращення якості відповідних сторін суспільного життя. З огляду на це держава повинна сприяти рівномірному розподілу цифрових благ, забезпечувати набуття цифрової освіченості і цифрових можливостей як суб'єктами публічного адміністрування, так і тими, щодо кого реалізуються заходи зазначеного адміністрування (с.171).

В роботі містяться й інші цікаві, як з практичної точки зору, так і з теоретичної, пропозиції та рекомендації.

Разом із тим, дисертація не позбавлена певних недоліків та суперечливих положень, які потребують додаткових пояснень та уточнень, зокрема:

1. Так, на сторінці 82 здобувач цілком слушно вказує, що цифрова трансформація є багатовекторним процесом, який передбачає формування культури тотального використання суспільством цифрових технологій, а такою імплементацію та забезпечення активного і ефективного їх використання в різних сферах суспільного життя, зокрема: підприємстві, освіті, публічному адмініструванні тощо. Цінним також є те, що ним було сформульовано власне визначення «поняття державної політики у сфері цифрової трансформації». Разом із тим, додатково хотілося б уточнити: що є основними проявами цифрової трансформації?

2. У висновках до підрозділу 1.4 автор акцентує увагу на розгалуженості системи нормативно-правових актів, які регулюють питання впровадження цифрової трансформації в публічне адміністрування. А відтак,

виникає цілком логічне питання: чому дисертант не здійснив їх класифікацію?

3. Досить спірним є той факт, що в рамках Розділу 2 дисертації дисертант приділив увагу лише адміністративно-правовому статусу Міністерства цифрової трансформації, адже формування та реалізація державної політики у сфері цифрової трансформації публічного адміністрування, покладається і на ряд інших органів державної влади різних рівнів.

4. Дисертант цілком слушно пропонує поглибити взаємодію інститутів публічної влади з бізнес-середовищем для формування чіткого та всебічного врегулювання матеріально-правових і процедурних засад цифровізації надання послуг малому та середньому бізнесу (стор. 167). Втім, така пропозиція була б більш змістовною, якби здобувач детальніше пропрацював напрями вирішення цієї проблеми.

5. На мою думку, розкриваючи перспективні тенденції впровадження цифрової трансформації в публічне адміністрування (Розділ 3 дисертації), автору варто було окрему увагу присвятити зарубіжному досвіду у цій сфері, адже велика кількість країн досягла значних успіхів у цьому напрямку.

Вищенаведені зауваження не впливають на загальну позитивну оцінку якості виконаної дисертантом роботи і в певній мірі носять характер побажань.

Основні положення дисертаційного дослідження знайшли своє висвітлення у п'яти наукових статтях та тезах доповідей на трьох науково-практичних конференціях. Так, підсумки розроблення проблематики та відповідні висновки оприлюднено на міжнародних науково-практичних конференціях: «Виклики сучасності та наукові підходи до їх вирішення» (м. Київ, 12–13 серпня 2020 р.); «Проблемні питання юридичної науки в контексті реформування правової системи України» (м. Київ, 19–20 жовтня 2022 р.),

«Науково-практичні засади розвитку юридичної науки на сучасному етапі державотворення» (м. Київ, 15–16 лютого 2023 р.).

Автореферат дисертації відповідає її змісту та повністю відображає основні положення і результати дослідження. Дисертацію та автореферат оформлено відповідно до встановлених вимог. Ознак порушення академічної доброчесності не виявлено. Зміст дисертаційної роботи висвітлений достатньо повно, виклад запропонованих в роботі положень базується на ґрунтовному опрацюванні літературних джерел із проблематики дисертаційного дослідження. Автор сформулював свої висновки, які здатні стати значним внеском у розвиток вітчизняного адміністративного права.

Практичне значення отриманих результатів полягає в тому, що викладені в дисертації висновки і пропозиції або вже використовуються, або ж можуть бути використані в: *науково-дослідній сфері* – як підґрунтя для проведення подальших теоретичних досліджень присвяченим теоретичним та практичним проблемам функціонування адміністративно-правового механізму цифрової трансформації публічного адміністрування; *правотворчій сфері* – в процесі розробки нових та вдосконалення діючих законодавчих та підзаконних актів, норми яких спрямовані на регулювання адміністративно-правового механізму цифрової трансформації публічного адміністрування; *правозастосовній сфері* – з метою підвищення ефективності роботи суб'єктів, що уповноважені реалізовувати заходи цифрової трансформації публічного адміністрування; *освітньому процесі* – під час підготовки навчально-методичних та лекційних матеріалів, підручників і навчальних посібників з дисциплін «Адміністративне право», «Національна безпека» тощо.

Отже можна зробити висновок, що дисертаційне дослідження Близнюка Сергія Віталійовича на тему: «Адміністративно-правовий механізм цифрової трансформації публічного адміністрування» є завершеною працею, в якій отримано нові науково обґрунтовані результати, що в сукупності вирішують конкретну наукову задачу – з'ясувати сутність та розкрити

особливості адміністративно-правового механізму цифрової трансформації публічного адміністрування, на основі чого надати науково-обґрунтовані пропозиції та рекомендації, спрямовані на вдосконалення адміністративного законодавства, норми якого регулюють суспільні відносини у досліджуваній сфері суспільного життя.

Виходячи із зазначеного, слід вказати, що дисертаційне дослідження повністю відповідає науковій спеціальності 12.00.07 та вимогам Порядку присудження наукових ступенів, а її автор заслуговує присудження наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.07 - адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право.

ОФІЦІЙНИЙ ОПОНЕНТ:

доктор юридичних наук, професор,
заслужений працівник освіти України,
проректор з науково-педагогічної роботи,
економічних, юридичних та соціальних питань
Національного університету кораблебудування
імені адмірала Макарова

О.Ю. Дубинський